

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre. . . . 6 kor.
Egyes szám 20 fillér.

Megjelenik minden hó
1-8 és 15-ik napján.

A VÁROS

SZERKESZTŐSÉG:
Városháza, földszint 8. szám.
Ide kerülnek a kéziratokat.

KIADÓHIVATAL:
Városi könyvnyomda-vállalat
irodája. Ide küldendők az elő-
fizetési díjak és hirdetések.

== KÖZIGAZGATÁSI, KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS KÖZGAZDASÁGI KÖZLÖNY. ==

Főszerkesztő: Dr. K. TÓTH MIHÁLY tanácsnok. ♦ Felelős szerkesztő: KONCZ ÁKOS főlevéltáros, tb. tanácsnok.

Olvasó közönségünkhöz!

Egy évtizede, hogy „A város“-t megindítottuk. Lapunknak ezen tíz éves fennállását úgy akarjuk megünnepelni, hogy ezután bővebb tartalommal, disze-
sebb köntösben, kéthetenként füzet alakjában adjuk olvasóinknak.

Programmunk: városunk javáért, fejlődéséért dolgozni. Hisszük és remél-
jük, hogy társadalmunk ezen törekvésünket méltónak találja pártfogására. —
„A város“ abban a szellemben lesz szerkesztve, mely az érzésben és gondol-
kozásban szinmagyar Debreczen tradícióját képezi.

Korszakalkotó, nagy horderejű alkotásoknak kell még rövid időn belül
teljesülni, nehéz feladatok elvégzése áll előttünk, meg vagyunk azonban győ-
ződve, hogy erővel és akarattal a multak mulasztásait pótoljuk és céljainkat
rázkództatás nélkül megvalósíthatjuk.

Lapunk közölni fogja a bizottsági közgyűlések lefolyását, a különböző
bizottságok fontosabb javaslatait és tárgyilagosan hozzá fog szólni minden olyan
ügyhöz, mely a város fejlődését és polgárainak szellemi és anyagi jólétét
célozza. Egyes közkérdésekben helyet fogunk adni a velünk nem egy nézetet
valló cikkeknek is, mert az a véleményünk, hogy egy haladó város fejlődését
különböző szempontok szerint kell elbírálni. Figyelemmel fogjuk kísérni nem-
csak közigazgatásunk menetét, hanem kulturális, emberbaráti, közegészségügyi
és közgazdasági ügyeit is. Állandó rovatot nyitunk a tanügynek, a város köz-
gazdasági kérdései tárgyalásának és szorgalmazni fogunk minden oly létesítést,
mely még hiányzik városunk nagyságából. Közölni fogjuk állandó rovat alatt a
levéltárunkban letett nemesi levelek és még meg nem jelent történeti okmá-
nyok hiteles szövegét és a város zivataros és napfényes multjának nevezete-
sebb eseményeit. Személyes harcokba nem bocsátkozunk, senkit támadni nem
fogunk és írásainkban mindenkor vigyázunk arra, hogy az az igazságosság
tollával legyen megírva. Birjuk munkatársaink ígéretét, hogy ezen törekvé-
seinkben támogatni fognak bennünket tárgyilagosan megírott cikkeikkel.

Kérjük lapunk szellemi és anyagi támogatását és mi igyekeznénk be-
csületes munkával biztosítani a pártolást.

Debreczen, 1913 január 1.

Koncz Ákos,
felelős szerkesztő.

Dr. Tóth Mihály,
főszerkesztő.

Boldog Ujévet.

Irta: KONCZ ÁKOS.

Az idő homokóráján ismét lepergett egy esztendő, melynek elmúlásán nincs mit sajnálkoznunk. Szürke, sötét felhőktől boros, nem az Isten jókedvéből adott esztendő volt az elmúlt év. Sok remény megölelte, tele csalódásokkal és mindama bajokkal, melyek a szívünkbe markolnak. Temessük el tehát az óvet fájdalom nélkül és lépünk az új év küszöbére bizalommal és Istenbe vetett reménnyel.

Vezessen bennünket az új évben az ideálok szeretele. Ezekben a komor napokban, midőn az élet vásári zajában tülekedések folynak a kenyérért, a népszerűségért és a hatalomért, jól esik látnunk lelkeket, akik eszményekért lelkesülnek és nem fiztetik meg közvele, vagy közvetlenül magukat, mikor a fórumon dolgoznak. Legyen ez az új esztendő a becületes emberek munkamezeje. Városunk javára fogjon össze társadalmunk minden szerve. A „salus republicae” legyen cselekedeteink rugója, ezt az elvet azonban ne hazug ajakkal hirdessük a fórumon, hanem lelkünkben átérve tetteinkkel bizonyítsuk. Egyeses legyen a szándékunk, világos és kertes nélkül a beszédünk, következetes a közjót célzó akaratumk. Ne akarjuk kisajátítani az eszméket és gondolatokat, hanem adjunk működési tért azoknak is, akik csöndben érlelik meg eszméiket. Ne álljunk ki Kátónak félelem és gáncs nélküli „lovag”-nak a közélet porondjára, mert az eldobott kő könnyen arra esik vissza, aki azt meggondolatlanul ledobja. Es ne üldözzük az embert, csak tetteit tegyük az igazságos kritika mérlegére. A tévedést ne minősítsük bűnnek, az emberi gyarlóságot jellemgyöngésnek. A közélet mezején dolgozó embereket ne gyanúsítsuk, hanem konkrét adalokkal álljunk ellene a visszaéléseknek. Ez utóbbi esetben védjük a nagy érdekeket, az előbbi esetben azonban a kilőtt nyíl bennünket terít le...

Dolgozzunk ez új évben az egyetértő munka jegyében. Szépen fejlődő és haladó városunk vezetőinek elismerésre méltó munkáját ne gátoljuk meg gáncsvelésekkel. Mert erre semmi ok sincs. Városunk vezetése a legjobb kezekben van. Modern gondolkodás, a haladás vágya, a közszükségletek kielégítése vezetik törvényhatósági bizottságunkat és a városi Tanácsot egyaránt. Becületes ügykezelők megtermelte már a gyümölcsöt. Beléptünk a haladó városok sorába és az utolsó tíz év alatt egymásután épültek ki kulturális, emberbaráti és közegészségügyi műveink.

Az új évben sok megalapozott művet fogunk betölteni, de bizonyára új eszmék is kerülnek a törvényhatósági bizottság elé. Megállanunk nem

szabad és meg kell valósítanunk mindama eszméket, melyek a haladás zászlójára vannak írva.

Adj a Mindenható, hogy az ujesztendő sok örömet hozzon hazánkra, egységes fejlődést városunkra és boldogságot társadalmunkra...

Boldog újévet!

Kovács József

tíz éves polgármestersége.

1902—1912.

Midőn néhai Simonffy Imre kir. tanácsos, polgármester majdnem három évtizedet betöltő polgármesteri állásából nyugdíjba ment, a törvényhatósági bizottsági közgyűlés 1902 december 22-ikén Kovács József ügyvédet választotta meg a polgármesteri székbe.

A megválasztás óta tíz év folyt le és ez a tíz esztendő nemcsak szakadatlan munkáját jelenti a polgármesternek, hanem munkájának eredményét is. A lefolyt tíz évben Debreczen hatalmas lépésekkel haladt előre a fejlődés útján és nemcsak nagy alkotásoknak tette le alapját, de azok nagy részét be is tetőzte. A lefolyt decennium megvalósította a nagy Debreczen, Kulturális alkotásai, amberharáti intézményei, közegészségügyi berendezései, egyszerű általános haladása nemcsak az idegent lepik meg, hanem a város közönségét is meggyőzték arról, hogy a törvényhatósági bizottsági közgyűlés a város érdekét nézte, midőn a tettekhez kész, tiszta jellemű, egyeses lelkű és a modern eszméket megvalósítani kívánó Kovács József polgármesternek választotta.

Küzdelmes, nehéz időszak volt ez a tíz év. Áldatlan politikai viszonyok, melyek a városok életére és szabadabb működésére is kihatnak, a szenvedelmek fellobogása, mely a különböző vélemények ütköző pontjából pattan ki, kiméltetlen támadások és gyanúsítások, melyek a becületes munkában is kételkednek, gátolták a csöndes haladást és sebeztek a lelkeket a lefolyt tíz év alatt is. De küzdelem és harc nélkül nincs eredmény, nincs győzelem. Aki azonban a harcok között nem csügged, aki jellemének tisztaságával vértézi fel magát a közélet porondján, ott a győzelem csak azé lehet, aki acélos karral és tiszta fegyverrel áll igazai védelmére és vezető elve a „salus reipublicae”.

Élőknek nem szeretek dicsőségszlopot állítani. A szó elhangzik, a virág elhervad, a dicséret elszáll. A tettek azonban megmaradnak, világitanak és önmaguk dicsérik az igazi férfi munkásságát.

Ezt a szakadatlan, a város javát célzó munkát Kovács József polgármester személyétől elválasztani nem lehet. Méltó tehát, hogy a tíz évi határnál tisztelettel köszöntse őt a város minden polgára és hálával emlékezzék meg áldásos és eredményes munkájáról.

A Gondviselés tartsa meg munkakedvében a jövőre is.

„A város“.

Irta: **Kovács József** polgármester.

A városok fejlődni akarása — a kornak ezt az „akarást“ is kierőszakoló hatása hozta azt magával, hogy a vidéki városok, főleg a városi ügyekkel foglalkozó lapokat kezdtek összeállítani s kiadni e század első éveiben. Nyomon követte ezt a kir. belügyminiszteriumnak az a felhívása, mely a vármegyéknek mintegy kötelességükké tette, hogy hivatalos lapot szervezzenek s adjanak ki.

Debreczenben is foglalkoznunk kellett tehát egy eféle lapnak berendezésével. Pozsonyból már kaptuk az akkor Pozsonyi lapoknak nevezett hivatalos közlönyt s majd más városokból is, illő volt, hogy hasonló lappal viszonyozzuk azokat.

Koncz Ákos főlevéltáros s tiszt. tanácsnok ur kész volt élére állani egy ilyen lapnak. S hamar megszületett „A város“.

A neve, címe felett is hamar megállapodtunk s ugylátszik, jó címet adtunk annak. Azt a büszke címet megirigyelte legelőször a „Pozsonyi lapok“ s egy szép napon, a lapnak negyedik, vagy ötödik évfolyamában átváltottatta a maga címét szintén erre a címre s így van ma az országban két „A város“ című megjelenő lap. Egyik megjelen Pozsonyban, a másik itt városunkban.

Ez a mi „A város“-unk szerény kis lap. Nincs eléggé méltányolva sem azok által, akiknek számára voltaképen szerkesztve van, sem azok által, akiknek azt szerkeszteniök kellene.

Nem hivatalos lapnak született ez s csak elnézésből történt, ha — egynehányszor — ilyennek minősítette valamely közleménye.

Született ez — a fentebb mondtakon kívül — azért, hogy szolgálja a várost, — tehát: hogy a tisztviselők ebben a lapban kifejtésük egyes komolyabb kérdések felett a maguk álláspontját, a tanács álláspontját, továbbá, hogy egyes javaslatok, szabályrendelet-tervezetek ebben legyenek megismertetve s íme

következik a legfőbb ok: főleg született azért, hogy ez a lap a városi tisztikar s a törvényhatósági bizottság tagjai közt legyen egyfelől egy összekötő kapocs, amely által folyton érintkezésben legyenek s másfelől legyen hű tükrre a városi közigazgatási életnek; informálója a törvényhatósági bizottságnak.

Be kell vallanom, hogy a törvényhatósági bizottságnál nem érte el a kívánt célt, — sajnálatlaltal állapítom meg, hogy főleg azok a törvényhatósági tagok nem acceptálják ennek közléseit, akik egyébként alig nyernek helyes, igaz és tárgyilagos információt a város ügyei felől, akiknek azok felett szavazatukkal dönteniök kell.

Pedig-pedig az a törvényhatósági bizottsági állás nemcsak a polgári önértetet nöttető állás, hanem tartalma és kötelezettségei szerint is nagyon fontos állás. A törvény 21. §. szerint is a törvényhatóság egyetemét a Bizottság képviseli — az egyes bizottsági tag tehát ugyanily, a törvényhatóság egyetemének egyik képviselője, aki tartozik, mint ilyen, tisztében hiven eljárni. S hogyan járjon el hiven az, aki nem is ismeri az ügyeket!

Hát „A város“ megpróbálja ünnepi öltözetben férközni a törvényh. bizottsági tagok, de meg az egész közönség szívéhez. — Ha nem tetszett eddig a pongyola, szokásos alak, íme megjelenik most fűzet alakjában, olyan köntösből, amelyben tovább ott maradhat az olvasó asztalon s hosszabb ideig kínálja magát az olvasónak.

Ajánlom a városunkat valóban szerető polgártársaim figyelmébe.

Színházunk válsága.

— Irta: **Dr. Tóth Mihály.** —

Nagymultu színházunk igazgatója, Zilahy, már a háborus hírek szelétől fizetéképtelen lett. Bizony sajnos, hogy éppen az első áldozatok között kell lenni az ország legjobban támogatott, látogatott színházának. Ezt mi másnak nem tulajdoníthatjuk, mint Zilahy régi keletű nagy terheinek s túlköltekezésének.

Most karácsony előtt közvetlenül társulatunk tagjai a szokásos ünnepre való előleget kérték, ezt azonban Zilahy kiürült kasszája fizetni nem tudta, míg végre a városi tanács a 12-ik órában az igazgató biztosítékának terhére kiutalta a tagok járandóságát.

Zilahy hitelezői is össze lettek hiva ugynevezett egyezkedésre, de hát, köztudomásu dolog, hogy nem sikerült. Összeült a szünügyi bizottság is, ott is beszélgettek órákon keresztül arról a beteg ügyről, de hát érdemben határozni nem tudtak, mert csak

az a megállapodás alakult ki, hogy január 5-ig adassék idő a hitelezőknek arra, miszerint megegyezzenek a fizetési határidő kitolására, a színház anyagi-és szemleli vezetésére, a tanács által kijelölt alkalmas szakértő egyén bevonására stb. Hogy mi lesz az eredmény, nem tudni, de az eddigiekből bajos sikert kombinálni.

Ez igen jó volt eddig, de most már itt az ideje a végleges döntésnek. Nekünk debreczenieknek, a hatóságnak első sorban is a színház jövője, a színház színvonala, a társulat tagjainak létkérdése az, amivel foglalkoznunk kell, csakis utolsó kérdés a hitelezők dolga. Ha tehát megegyezés nem jöhet létre, akkor további experimentálást félre téve, radikális intézkedésnek van helye. Véleményünk ez esetben az, hogy — ha csak lehet — *egy országos nevű, teljes erkölcsi és anyagi garanciát nyújtó egyént hívjunk meg* színházunk vezetésére. Nyilvános pályázat most nem időszerű, a kiválóbb igazgatók szerződése csak 1914 októberben jár le, tehát most ha pályázatunk ki lesz írva, arra nem igen jelentkezhetnek. Ha azonban keresünk egy tekintélyes, igazgatásra alkalmas, színészetért lelkesülő egyént, akkor a válság egyszerműnkenkorra meg van oldva. Eddig a szívre hallgatunk, most már azonban itt az ideje, hogy ne csak az érzés, hanem az ész is vezessen bennünket, mert színészetünk ebből a lehetetlen helyzetből más uton már nem menthető meg.

Népszámlálási adatok.

— Közl.: Zöld József. —

Az 1910. évi december hó 31-iki állapot szerint tartott népszámlálás eredményének főbb demografiai adatait néhány nappal ezelőtt bocsátotta közre a m. kir. statisztikai hivatal. A hivatal igazgatója a

késedelmet azzal menti, hogy az anyag a multhoz képest jóval növekedett s hogy a hivatalnak az általános népszámlálási felvétel anyagának feldolgozása mellett a választói reform céljaira is terjedelmes feldolgozásokat kellett végeznie.

A városra vonatkozó adatok közül alább közöljük a fontosabbakat, összehasonlítva az előző népszámlálások adataival.

A városrészekre vonatkozó népszámlálási anyag csak kis részben nyert még feldolgozást. A második táblában egész terjedelmében közöljük.

Debreczen sz. kir. város.

	1869	1880	1890	1900	1910
Polgári népesség	45111	51122	56940	72351	90153
Katonainépesség	—	—	2012	2655	2576
Összes népesség	—	—	58952	75006	92729
Külföldi honos	—	176	209	372	457
Pérfiak száma a polg. népességb.	—	25211	27471	35023	43664
Nők száma	—	25911	29469	37328	46489

R. kath.	—	7047	8725	12399	16584
Gör. kath.	—	723	1029	1825	2655
Református	—	39428	42208	50983	63318
Ág. hitv. ev.	—	566	905	926	1274
Gör. keleti.	—	225	58	76	386
Unitárius	—	5	15	40	54
Izraelita	—	3089	3999	6078	8406
Egyéb és ismeretl.	—	40	1	24	52

Magyar	—	49895	55805	71332	91305
Német	—	767	786	674	695
Tót	—	204	145	73	82
Oláh	—	51	24	53	286
Ruthén	—	—	9	14	21
Horvát	—	—	2	19	20
Szerb	—	—	7	12	72
Egyéb és ismeretl.	—	205	162	174	248

Lakóházak száma	—	—	7414	8228	10441
---------------------------	---	---	------	------	-------

A városrészek megnevezése	Jelenlévő népesség	6—11 éves gyermekek száma	Anyanyelv										Magyarul beszélni tud	V a l l á s								Irt és olvasni tud
			magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb	egyéb	latín			református	ág. hitv. ev.	görög k.	unitárius	izraelita	egyéb			
											szert, kath.	görög										
I. ker. Belterület	8238	836	8180	42	3	3	—	1	3	6	8225	1299	190	6073	169	12	3	492	—	6531		
I. „ Külterület	6023	895	5993	10	5	1	—	—	—	14	6020	757	160	4991	46	1	—	51	17	3892		
Összesen	14261	1731	14173	52	8	4	—	1	3	20	14245	2056	350	11064	215	13	3	543	17	10423		
II. ker. Belterület	9068	916	8976	64	4	6	—	—	1	17	9053	1270	177	6789	153	11	8	659	1	7446		
II. „ Külterület	1709	187	1669	13	6	14	5	1	1	—	1707	370	98	1148	31	9	1	52	—	1289		
Összesen	10777	1103	10645	77	10	20	5	1	2	17	10760	1640	275	7937	184	20	9	711	1	8735		
III. ker. Belterület	8426	962	8338	46	4	10	2	7	5	14	8394	970	179	4899	65	3	—	2292	3	6375		
III. „ Külterület	3672	508	3651	12	1	—	—	—	—	8	3669	343	76	3147	47	9	4	65	4	2445		
Összesen	12098	1470	11989	58	5	10	2	7	5	22	12063	1313	255	8046	89	22	9	2357	7	8820		

A városrészek megnevezése	Jelenlévő népesség	6-11 éves gyermekek száma	Anyanyelv							Magyarul beszélni tud	V a l l á s							Imri és olvasni tud			
			magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát szerb	egyéb		latin	görög	református	ág. hitv. ev.	görög k.	unitárius	izraelita		egyéb		
											szert. kath.										
IV. ker. Belterület . . .	7737	749	7594	97	12	4	7	4	3	1	19	7695	1239	203	3223	144	12	5	2911	—	6258
IV. „ Kültérület . . .	2251	314	2187	12	4	—	—	—	—	—	48	2226	616	78	1401	54	1	1	100	—	1683
Összesen	9988	1063	9781	109	16	7	4	3	1	67	9921	1855	281	4624	198	13	6	3011	—	7941	
V. ker. Belterület . . .	8837	838	8712	68	8	10	5	2	5	27	8800	2556	324	4690	160	30	8	1067	2	7240	
V. „ Kültérület . . .	5262	723	5230	24	3	1	—	—	—	4	5257	983	194	3964	55	15	1	49	1	3735	
Összesen	14099	1561	13942	92	11	11	5	2	5	31	14057	3539	518	8654	215	45	9	1116	3	10975	
VI. ker. Belterület . . .	9443	928	9303	57	13	6	—	—	—	1	63	9371	2048	282	6395	190	34	11	464	19	7586
VI. „ Kültérület . . .	3146	496	3081	45	8	1	—	2	—	9	3135	722	113	2202	49	2	4	54	—	2060	
Összesen	12589	1424	12384	102	21	7	—	2	1	72	12506	2770	395	8597	239	36	15	518	19	9646	
Mezőség . . .	11641	1730	11585	41	2	2	—	—	—	11	11626	2093	259	9178	46	7	—	56	2	6234	
Erdőség . . .	4700	779	4690	1	1	3	5	—	—	—	4696	431	167	4080	10	3	—	9	—	2224	
Végösszeg . . .	90153	10861	89189	532	74	64	21	16	17	24	89877	15697	2500	62180	1196	59	51	8321	49	64998	
I. ker. Vecsei-telep . . .	493	28	494	2	—	—	—	—	—	—	193	27	2	164	—	—	—	—	—	146	
I. „ Patai-telep . . .	232	32	232	—	—	—	—	—	—	—	232	12	12	205	3	—	—	—	—	165	
I. „ Csapókeret . . .	3870	565	3846	5	4	1	—	—	—	14	3868	324	74	3401	22	—	—	35	14	2481	
I. „ Bojár-telep . . .	246	40	245	1	—	—	—	—	—	—	246	71	4	166	2	—	—	3	—	149	
I. „ Halasi-telep . . .	185	25	184	—	1	—	—	—	—	—	184	8	14	160	2	—	—	—	1	105	
I. „ Geréby-telep . . .	507	82	507	—	—	—	—	—	—	—	507	69	28	407	—	—	—	—	1	2	335
I. „ Kónya-telep . . .	82	5	82	—	—	—	—	—	—	—	82	16	3	62	—	1	—	—	—	—	51
I. „ Hadházi-ut melletti Márton-telep	197	32	196	1	—	—	—	—	—	—	197	31	3	159	4	—	—	—	—	—	127
I. ker. Márton Kálm. telep	511	86	510	1	—	—	—	—	—	—	511	199	20	267	13	—	—	—	12	—	333
Összesen	6023	895	5993	10	5	1	—	—	—	14	6020	757	160	4991	46	1	—	51	17	3892	
II. ker. Ujkert . . .	315	43	314	—	1	—	—	—	—	—	315	60	4	243	—	—	—	—	8	—	213
II. „ Sestakert . . .	120	15	120	—	—	—	—	—	—	—	120	16	—	101	3	—	—	—	—	—	93
II. „ Simonyi-ut . . .	805	47	781	7	3	8	5	—	1	—	804	206	85	467	7	4	1	35	—	—	636
II. „ Libakert . . .	313	61	302	2	2	6	—	—	1	—	312	45	2	253	8	5	—	—	—	—	218
II. „ Ferencz J.-ut . . .	156	21	152	4	—	—	—	—	—	—	156	43	7	13	—	—	—	—	9	—	129
Összesen	1709	187	1669	13	6	14	5	1	1	—	1707	370	98	1148	31	9	1	52	—	—	1289
III. ker. Vénkert . . .	353	37	351	2	—	—	—	—	—	—	352	71	10	256	5	—	—	—	11	—	278
III. „ Szolyori-t. . .	648	80	638	1	1	—	—	—	—	—	646	47	12	583	4	—	—	—	2	—	399
III. „ Téglavető-t. . .	612	91	611	1	—	—	—	—	—	—	612	38	4	560	—	—	—	—	10	—	362
III. „ Turáskert . . .	253	37	247	6	—	—	—	—	—	—	253	28	—	215	—	8	—	—	2	—	181
III. „ Köntöskert . . .	261	31	261	—	—	—	—	—	—	—	261	7	4	249	1	—	—	—	—	—	170
III. „ Hatvan-u. kert . . .	224	30	224	—	—	—	—	—	—	—	224	37	3	179	5	—	—	—	—	—	159
III. „ Csigekert . . .	278	32	278	—	—	—	—	—	—	—	278	12	2	262	2	—	—	—	—	—	199
III. „ Vida-telep . . .	266	47	266	—	—	—	—	—	—	—	266	31	9	208	1	—	—	—	17	—	186
III. „ Tócskert . . .	777	113	775	2	—	—	—	—	—	—	777	72	32	635	6	1	4	25	2	—	511
Összesen	3672	508	3651	12	1	—	—	—	—	8	3669	-343	76	3147	24	9	4	65	4	—	2445

A városrészek megnevezése	Jelenlévő népesség	6-11 éves gyermekek száma	Anyanyelv							Magyarul beszélő tud	Vallás							Irárt és olvasni tud			
			magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb		egyéb	latin		református	ág. hitv. ev.	görög k.	unitárius		izraelita	egyéb	
												szert.	kath.								
IV. ker. Vargakert . . .	1584	221	1529	5	4	—	—	—	—	46	1559	402	61	1035	34	1	1	—	50	—	1199
IV. „ Postakert . . .	337	49	329	6	—	—	—	—	—	2	337	104	12	166	12	—	—	—	43	—	247
IV. „ Széchenyi-k. . .	330	44	329	1	—	—	—	—	—	—	330	110	5	200	8	—	—	—	7	—	237
Összesen	2251	314	2187	12	4	—	—	—	—	48	2226	616	78	1401	54	1	1	—	100	—	1683
V. ker. Légszeszgy.-t. . .	120	9	119	1	—	—	—	—	—	—	120	14	1	88	1	6	—	—	10	—	78
V. „ Boldogf.-kert . . .	447	58	440	3	—	—	—	—	—	4	446	107	7	327	5	—	—	—	—	1	308
V. „ Homokkert . . .	3986	547	3965	19	1	1	—	—	—	—	3982	678	159	3057	44	9	1	—	38	—	2859
V. „ Baresai-telep. . .	709	109	706	1	2	—	—	—	—	—	709	184	27	492	5	—	—	—	1	—	490
Összesen	5262	723	5230	24	3	1	—	—	—	4	5257	983	194	3964	55	15	1	—	49	1	3735
VI. ker. Bihari-telep . . .	557	97	550	7	—	—	—	—	—	—	557	69	21	449	5	—	—	—	13	—	360
VI. „ Kolonia . . .	784	139	733	35	5	1	—	—	—	8	773	349	37	339	2	—	—	—	28	—	585
VI. „ Nagy J.-telep . . .	244	40	241	2	1	—	—	—	—	—	244	62	7	173	—	—	—	—	2	—	157
VI. „ Geréby-telep . . .	423	58	423	—	—	—	—	—	—	—	423	94	10	313	2	—	4	—	—	—	242
VI. „ Emerich-t. . .	268	40	268	—	—	—	—	—	—	—	268	57	8	198	1	—	—	—	4	—	166
VI. „ Olajútó . . .	566	70	564	1	—	—	—	—	—	1	566	30	22	507	—	—	—	—	7	—	353
VI. „ Egyéb külter. . .	304	52	302	1	1	—	—	—	—	—	304	61	8	223	12	—	—	—	—	—	197
Összesen	3146	496	3081	45	8	1	—	—	—	9	3135	722	113	2202	49	2	4	—	54	—	2060
Mezőség : Gazd. tanint. . .	321	29	313	7	—	—	—	—	—	1	320	87	4	199	27	—	—	—	4	—	233
„ Parlagn. . .	478	77	478	—	—	—	—	—	—	—	478	110	50	313	—	—	—	—	5	—	172
„ Belsőlegelő . . .	2780	429	2766	6	—	—	—	—	—	8	2770	296	96	2368	9	—	—	—	10	1	1582
„ Ondó . . .	2026	293	2005	18	2	1	—	—	—	—	2023	68	17	1940	1	—	—	—	—	—	1099
„ Ebes széle . . .	116	17	116	—	—	—	—	—	—	—	116	12	—	103	—	—	—	—	1	—	69
„ Macs . . .	1058	158	1056	—	—	—	—	—	—	2	1058	286	51	713	2	—	—	—	5	1	556
„ Czuczsa . . .	195	31	95	—	—	—	—	—	—	—	195	—	4	191	—	—	—	—	—	—	123
„ Szepes . . .	638	95	638	—	—	—	—	—	—	—	638	66	8	554	2	2	—	—	6	—	304
„ Ebes . . .	620	85	617	2	—	1	—	—	—	—	620	43	10	562	1	1	—	—	3	—	291
„ Nagyhegyes . . .	808	121	808	—	—	—	—	—	—	—	808	75	9	717	1	—	—	—	6	—	427
„ Elep . . .	969	136	961	8	—	—	—	—	—	—	968	119	3	845	2	—	—	—	—	—	611
„ Kösélszeg . . .	487	73	487	—	—	—	—	—	—	—	487	226	—	261	—	—	—	—	—	—	214
„ Ohat . . .	989	166	989	—	—	—	—	—	—	—	989	639	6	324	—	4	—	—	16	—	450
„ Nagyhortobágy . . .	156	20	156	—	—	—	—	—	—	—	156	66	1	88	1	—	—	—	—	—	103
Összesen	11641	1730	11585	41	2	2	—	—	—	11	11626	2093	259	9178	46	7	—	—	56	2	6234
Erdőség : Nagycsere . . .	1374	216	1367	1	1	2	3	—	—	—	1373	149	65	1159	—	1	—	—	9	—	608
„ Haláp . . .	1017	155	1016	—	—	1	—	—	—	—	1017	60	37	910	1	—	—	—	—	—	553
„ Fancsika . . .	940	173	940	—	—	—	—	—	—	—	940	84	30	826	—	—	—	—	—	—	375
„ Bánk . . .	1148	197	1146	—	—	—	2	—	—	—	1148	112	35	990	9	2	—	—	—	—	95
„ Pac . . .	134	24	134	—	—	—	—	—	—	—	134	24	—	109	—	—	—	—	—	—	63
„ Vekerdi-p. . .	87	14	87	—	—	—	—	—	—	—	87	1	—	86	—	—	—	—	—	—	30
Összesen	4700	779	4690	1	1	3	5	—	—	—	4699	431	167	4080	10	3	—	—	9	—	2224

A társadalom békeje.

Elégedetlenség szállotta meg a lelkeket . . . Az élet ma már nem törekvés, hanem túlekedés . . . Emészto, a lelket eldurvító, a szívet minden idealizmustól megfosztó, a testet idő előtt megöelő munkából áll az élet, melynek boromlatlan utain haladva, millió és millió munkás reménytelenül néz a jövőbe. Mi lesz vele és családjával, ha megöregszik? Koldus-kenyér vár reá és keserű könyvek. Ifjúságában, férfikora legszebb éveiben

fáradhatatlanul dolgozik és mikor reszketni kezdenek a kezek, romlanak a szemek, eluryed a test és az az agyongyötört masina: a test felmondja a szolgálatot, nincs mire támaszkodnia. És ez a tudat még szomorubb, fájóbb, gyötrelmesebb és emésztoebb a nehezen megszerzett kenyér gondjainál és leverőbb még az elmulás, a halál örök törvényénél is . . .

És mikor mindezeket látjuk, sőt érezzük, rögtön itélőszékbe ülünk és a társadalmat tesszük felelőssé a mián, hogy a dolgozó kezek nem számíthatnak napesti

munkájuk után derült öregségre, csöndes nyugodalomra. Tüzet, kigyót-bekát kiáltunk arra a társadalomra, melynek mindannyian tagjai vagyunk és mint tagjai annak a nagy szervezetnek, nagyon is érezzük annak a szenvedők, nyomorgók és sorsüldözöttek körül kifejtett tevékenységét. A mi társadalmunknak nagy és érző szíve van... Meghallja a kezdődő nyomor első jajszavát, megérti a sorsüldözött első könyeit és nem nagyitunk, ha kimondjuk, hogy a társadalom folyton nyitott erszénnyel jár és az első szóra szívesen rakja le filléreit a humanizmus oltárára. Munkája sohasem szünetel, irtalmam nem fárad el, szeretete állandó nap, mely sugárkévével felszárítja a szenvedők könyeit.

Nézünk csak a mi társadalmunkat! Nap-nap után végzi főnséges munkáját és dicsőretére legyen mondván, nem a külszínre dolgozik, hanem benső érzését követi, aki irtalmasságot gyakorol. Sőt nagyrabcsőüllő a mi városunk népének egy részét, mely soba és semmire sem ad, már csak azért is, mert van ereje nyíltan kimondani, hogy nem ad. Az ilyen öszeszorított marku emberekkel legalább tisztában van úgy a társadalom segítségére szoruló, mint segítséget adó népe. Természetesen, ily módon a társadalomnak mindig csak egy része nyúl a zsebébe, a másik rész pedig vagyont gyűjt más célokra és nem az irtalmasság gyakorlására. Állításaim igazolására felhozhatnám a humánus és kulturális intézetek fenntartóit. Évről-évre ugyanazon névsorral találkoznak. Ezeknek valóságos az a jótékonyág. És csodálatos, hogy ezek a jökevidő adakozók nem annyira a föld és vagyon uraiból állanak, hanem a szegényebb középosztályból, vagyis azokból, akiknek önmaguktól kell azt megtagadni, amit közeleokra adnak. Nem nagyitok, ha azt mondom, hogy középosztályunk százszor többet áldoz emberbaráti célokra, mint a dus vagyonnal megáldott földi istenek...

Valahol, egy francia író munkájában azt olvastam, hogy az embereket mindenrő tanítani kell, még az emberszeretetre is. Akkor nem hittem ezen igazságban, most vallom fenhangon. Hozzá kell férni a szívekhez és vagy a nyomor sötét színű lefestésével, vagy az emberi hiúság felkeltésével, vagy más külső és belső okokkal kell az emberszeretetet felkötöni és a lelkeket cselekvő szeretetre indítani. Vagyis az önséget üzzük ki a szívünkől és helyezkedünk az altruizmus bázisára. Ne keveseljük a magunk vagyonát, míg szegénybetteket látunk és egre emelt arccal ne jajongjunk, míg könnyes szemekkel látjuk sirmi az emésztő nyomor szerencsétleneit...

Kimivelődött elménk, szívünk azonban sok tekintetben türes maradt. Magunk lakunk abban vágyainkkal, elérhetetlen törekvéseinkkel, leszorítva lakásunkat az önséggé erős zárjával... És míg hűu dolgozunk, az elmék megélesztésére, öncélunk elérésére, látszólagos és hamar elmuló dicsőségtinkre, cimek megszerzésére, meg nem érdemelt nemesség megszerzésére, mosolyra indító cafrangok viselhetésére semmi pénz, semmi igyekezetet nem sajnálunk, sőt tédre omolva, emberi önerzetünk kisebbitésével is megszerzünk hajlongva, kérve, könyörögve, hatalmasok előtt görnyedve, addig a mások érdekében hamar megsántulunk és a legtoább esetben sajnálkozással mentjük ki magunkat oly dolgokban, melyeknek sikerét egyesek toltink várták, erszényunktől remélték.

És mikor elnézem az emberek tülekedését, harcát az élettelen, embertársaikkal és nem ritkán önelkükkel, nem csodálom, ha a kevésbé fegyelmezett elmék tuhajtott követeléseikkel zavarják meg a társadalom békéjét.

Nem csodálkozom, mert nevelési rendszerünk szüli az emberek elégedetlenségét. Nem nevelődünk a kötelesek teljesítésében, hanem uton-utóellen az elégedetlenség szirjuk magunkba. Az igények feleletesen növekednek és a ki nem elégíthető igényeknél a társadalomnak nincs veszedelmesebb ellensége. Mérsékeljük igényeinket és elmulkir jörségünk azok iránt, kiket végzetük dus vagyonnal és jó móddal látott el. Ne ábrándokert hevülünk, hanem a kenyérért, a megélhetésért dolgozunk a tisztas munkatér ezer meg ezer utain. Ne higyük a népámitóknak, kik a szegénység könytől ázott rongyait tartják az elégedetlenek szeméi elé, ók azonban a szegény munkás ember filléréiből palotákban laknak és pezsgőt isznak. Ezek a népámitók a megölői a társadalmi békének, mert maguk sem hiszik kába tanáknak teljesését, de azért azoknak hirdetését a maguk zsebére hasznosnak tartják.

Mint fentebb említettük, a társadalom betegségeinek gyógyítására sokat áldoz a társadalom egészségesebb része, de azon nagy problémák megoldására, melyek a társadalom csöndes életét, de mindazonáltal áldásthozó munkásságát minden vonalon biztosítanak, erre a nagy munkára az államnak kell gondoskodnia. A szocializmus terjedése nem annyira a jelen elégedetlen szelleméből magyarázható meg, hanem abból a félelemből, mely a munkás lelkét eltölti arra a gondolatra, hogy mi lesz vele, ha megöregszik... Vagyis a jövőt látja sötétnek és vigasztalan, csillagtalan, éjszakának... Eszébe jut munkakeptelensége, öregsége, esetleg elbűnülő tagjai és mivel nem lát semmi biztatót, törvénytelen, meg nem engedett eszközökkel és a társadalmat fenyegető mozgással igyekszik a maga valódi, vagy képzelt érdekeit védelmezni.

A szocializmus orvososa csakis az állam lehet vagy a munkásbiztosítás, vagy elagott munkások menekőházainak építése, berendezése által. Testületek, egyletek, városok, ha még oly gazdagok is, erre a békeműt, humánus munkára nem elégségesek. És ha meggondoljuk, hogy van pénzünk, mert hiszen a csillag, fegyveres békét fenntartó militarizmus milliárdokat nyel el, önkénytelenül eszünkbe jut, hogy mennyi nyomort szívtethetnénk meg, mennyi dolgos, munkás ember jövőjét biztosíthatnánk csak század részével is annak, amit olyan célra kell adnunk, mely senkit sem boldogít, de milliókat megszomorít...

Csonka vagy elfeufuttatásunk, ha a társadalom egy részének elégedetlenségét vissza, nem vezetnénk a hitélet hanyatlására is. Adj hitet az embernek és rávezethet a megelégedés útjára, — mondja korunk egyik nagy szellemen... Egyházak és iskolák újja nevelhetik népünk sokszor ferde gondolkodását és visszatérhetik ahhoz a forráshoz, hol a megnyugvás fakad.

Meg kell tennünk mindent a forrongsában levő kedélyek lecsendesítésére és a legcsekélyebbnek látszó eszközöket is felhasználni a társadalom meglazult békéjének helyreállítására...

Mert csak elégedett szívek és okosan gondolkozó elmék dolgozhatnak a társadalom javára. És éppen azért itt a tizenkettedik óra arra, hogy ne álljunk ellent az egészséges szocialis törekvéseknek.

K. Á.

Debreczen város burkolási programja és a helyes burkolási politika alapelvei.

Irta: **Dr. Tatay Zoltán.**

Városunk az evolúció korát éli. Az évszázados mozdulatlanság után a haladás útjára lépett és egymásután valósítja meg azon intézményeket és alkotja azon közműveket, melyek egy modern városnak elengedhetetlen kellékei.

Az elődök téltensége miatt a város mostani vezetőségének sok régi mulasztást kellett pótolnia, s miután az új létesítmények szakadatlan láncolata a polgárságot újabb és újabb terhekkel rója meg, a lakosság némely rétege, ahelyett, hogy a multak mulasztását kárhoznátná, a jelen haladását találja rohamosnak, s a közterhek emelkedését nem a mult hibáiban, hanem a jelen erőnyeiben keresi.

Városunk fejlődésében azon várospolitikai elv, hogy a városok szükségletei a szükségletek fontosságának sorrendjében elégtitessenek ki, helyesen érvényesült.

A két legnagyobb fontosságú közegészségügyi és köztisztasági intézménynek: a csatornázásnak és vízvezetéknek létesítése után városunk az *általános burkolások küszöbén áll.*

Debreczen talajviszonyait tekintve, az általános burkolásnak városunkban fokozott jelentősége van, s a por elleni küzdelemben a város vezetőségének kiváló gondot kell fordítania.

Ha Debreczen város burkolati viszonyait a többi hazai városok burkolati viszonyaival összehasonlítjuk, nem a legkedvezőbb eredményre jutunk.

A rendelkezésünkre álló, 1908. évi statisztikai adatok tanúsága szerint a törvényhatósági városok sorában a székesfőváros után Debreczen a *hatodik* a kocsitburkolatok mennyisége tekintetében, sőt az ország rendezett tanácsú városai közül is harmadnak (Eger, Trencsén, Nyíregyháza) lényegesen több kocsitburkolata van, mint városunknak.

A burkolat minősége tekintetében még hátrányosabb az összehasonlítás, mert ha az általános elsőrangú kocsitburkolatnak elfogadott aszfaltot tekintjük, Debreczen — a törvényhatósági városok között — a *tizenhatodik* helyre kerül és rendezett tanácsú városaink közül is hat több aszfalt kocsitburkolattal rendelkezik, mint a mi poros városunk.

Az utóbbi években végezt nagy közmunkák azonban ezt a burkolatot is erősen megromgálták és utcáinkat meglehetősen felforgatták. A rendezetlen és felszakagott utsteteknek csak mérsékelt tisztántartása is rengeteg költséget emészt fel, s az óriási porral, sárral szemben a hatóság feleltelenül áll. Mindezeknél fogva tehát az általános burkolásnak mielőbbi megvalósítása *felette szükségessé válik.* Ennek tudatában törvényhatósági bizottságunk megalkotta burkolási szabályrendeletét és az általános burkolás végrehajtása céljából öt millió korona kölcsön felvételét határozta el.

A közgyűlés az általános burkolás költségeinek részbeni fedezésére a közevetvám jövedelmet jelölte meg, s amennyiben ez abból fedezetet nem találva, s az újabb nagykölcson a kellő időben még felvéve nem lenne, a városi tanács öt millió korona összeg keretén belül e célra egy függő kölcsön felvételével bizott meg.

A burkolási szabályrendelet a burkolandó utcákat és tereket, igen helyesen, 3 övezetre osztja és a

burkolat anyagát, minőségét ezen övezetek szerint állapítja meg. Eszerint (6. §.):

I. osztályú burkolat a koci közlekedésre szolgáló egész területen alkalmazott alapzatos aszfalt comprimé, kettős rétegű aszfalt, alapzatos kerám, alapzatos kockaköburkolat, vagy az ezekkel a városi tanács által a közlekedési bizottság véleménye alapján egymínőségűnek elfogadott más burkolási mód.

II. osztályú burkolat a koci közlekedésre szolgáló területen legalább 5.00 m. szélességben alkalmazott fejköburkolat, alapzatos kiskocka (1/4) köburkolat, a koci közlekedésre szolgáló terület többi részén soros cyplos termésköburkolat, vagy a városi tanács által a közlekedési bizottság véleménye alapján ezekkel egymínőségűnek elfogadott más burkolási mód.

III. osztályú burkolat a koci közlekedésre szolgáló területen 3.00 m. szélességben alkalmazott, használt I. és II. osztályú burkolati anyagokból készült burkolat, soros cyplos terméskö burkolat, s a koci közlekedésre szolgáló terület többi részén II. osztályú terméskö burkolat, vagy a városi tanács által a közlekedési bizottság véleménye alapján ezekkel egymínőségűnek elfogadott más burkolási mód.

A burkolási szabályrendeletben, tehát az utcáknak nem egész szélességükben burkolása, hanem csak a kocsiközlekedésre szolgáló terület burkolása van tervebe véve.

A szabályrendelet készítőjének indokolása szerint ugyanis „az utcáknak egész szélességükben burkolása pénzügyi szempontokból *lehetetlen*, de forgalmi, közegészségügyi és köztisztasági szempontokból *nem is szükséges*“.

Legyen szabad ezen indoklásra a következőket megjegyezni:

Az utcáknak szabályrendelet szerint tervezett burkolása az előirányzat szerint kb. 3.670.000 korona költséggel járna, (mely összeg egy törlesztésre a körülbelül 160.000 korona közevetvámából mintegy 45.000 korona összeg volna fordítható), tehát a megszavazott 5 millió korona kölcsön keretén belül az utcáknak teljes szélességükben burkolása is nagyrésztben eszközölhető volna, s az a házipénztártal valamivel talán jobban megterhelné, de pénzügyi szempontból *lehetetlennek egyáltalán nem mondható.*

Ha a forgalmi szempont ezidőszent nem is kívánja a teljes burkolást, az rövidesen be fog következni. Hogy pedig a közegészségügyi és köztisztasági szempontok azt mennyire kívánatossá teszik, talán felesleges bővebben bizonyítani. Legyen elég annyit megemlíteni, hogy a burkolás egyik főcélja, a por elleni küzdelem, teljesen illuzóriássá válik, ha utcáink továbbra is burkolatlan sávok maradnak a szelek táplálékául.

A szabályrendeletnek ezirányú módosítása még nem késett, mert a belügyi kormány azt jóváhagyás előtt több rendbeli módosítást végelt a törvényhatósághoz visszaküldte.

Igy a burkolási szabályrendelet rövidesen ismét szőnyegre fog kerülni és remélhetőleg közmegeleglet desre fog módosíttatni.

Azon nagyfontosságú közegészségügyi és közlekedésügyi érdek, mely egy város burkolásának helyes és céltudatos keresztülviteléhez fűződik, indokoltá teszi, hogy a helyes burkolási politika alapelveivel tüzetesebben foglalkozunk.

Mielőtt a különböző utburkolatokat egyenként bíralat tárgyává tennék, lássuk előbb általában a használatos burkolatnemeket. Ezek a következők:

a) zúzott kőutak (Makadam) alappalattal vagy anélkül;

b) kőutak terméskővel vagy kockakővel (gránit, bazalt, trachit-kocka és fejkő, keramit);

c) aszfaltutak (bitumenek, tömörített-, öntött-, hengerelt aszfalt, aszfalt-makadam, tarmac);

d) faburkolat (kemény és puha fakocka).

Valamely burkolatnemet *közegészségügyi, forgalmi és pénzügyi szempontból* kell bíralt tárgyává tennünk.

Közegészségügyi szempontból legfontosabb kel-
lék a burkolat pormentessége és könnyen tisztítható-
sága. E célból az aszfalt burkolatok a legalkalmasabbak.

A forgalmi szempont legfontosabb jelkei: a rugalmasság, az ellenálló képesség, a zajtalan és csekély sűrűlódása közlekedés biztosítása. E cél szűn-
tén az aszfalt és a faburkolatok szolgálják.

Végül a pénzügyi szempont követelménye, hogy a minél kisebb költséggel előállított utak minél hosszabb ideig tartsanak és hogy fenntartási költségük minél kevesebb legyen. A különböző burkolatneme-
ket, fenti szempontokból vizsgálva, a következő eredményre jutunk:

Legolcsóbbak a zúzott kőutak, de fenntartási költségük a legnagyobb. Legtartósabbak a kőutak, de előállítási költségük nagy. Legköltségesebbek az aszfalt és faburkolatok, de tisztántartásuk a leg-
tökeletesebb és fenntartási költségük a legkisebb.

Általában a bitumen anyagokból készített utak a többi burkolatnemek jó tulajdonságait mind egyesítik s mindhárom szempontból ajánthatók. Előállítási költségük mérsékelt, tartósak, fenntartásuk olcsó, tisztogatásuk könnyű, amellet kocsis közlekedésre alkalmasak és tetszetősek.

Az utcaburkolatok nagy jelentőségét felismerve s a burkolás terén elért eredményeknek és találmányoknak egymással közlése céljából a nemzetek nemzetközi utügyi kongresszusokat tartanak.

Az 1908. évi első párisi nemzetközi utügyi kongresszus a jövő kocsiutjától azt kívánja, hogy legyen egyszemű anyagu, szilárd, ellenállóképes és ne legyen sikos. A kongresszus egy burkolatnem mellett sem foglalt határozott állást s az angolok belső kátrányozással készült utait, a felületi kátrányozással készült francia utakat és a német kiskő burkolatot egyaránt ajánlja.

A belső kátrányozás angol utburkolatok legjobb fajtai: a kátránymakadám (Tarmacadam), a kátrányozott salakmacadám (Tarmac) és a kötőanyagának a zúzott kő begyúrása előtti alkalmazása után készült burkolat. Ezen három burkolatnemre vonatkozó hivatalos jelentések így hangzanak:

„A tarmacadam, ha kedvező körülmények közt alkalmazatik, kielégítő burkolatot szolgáltat bármily forgalomra nézve. A tarmac, noha a burkolat felülete kielégítő, nem ellenálló képes burkolat. A kátránynak harmadik eljárás szerint való alkalmazása nincsen még kellőleg kipróbálva”.

A belső kátrányozású utakat angol mintára Németországban is bevezették (Lipsee, Karlsruhe), még pedig többnyire jó sikerrel.

A francia felületi kátrányozás, mely kátrányozó géppel történik, a por elleni közlekedem hatalmas lényegzőjének bizonyult, azonban nálunk, a mi éghajlati viszonyaink között oly kiváló eredményre nem vezetett.

A kiskő-burkolat a mi viszonyaink közötti, — miután e célra kiváló bazalt kőanyaggal rendelkezünk, — felette ajánlatos.

Az 1910. évi második brüsszeli nemzetközi utügyi kongresszus az egyes burkolatnemeket következőképen jellemezte: a makadam-utak porosak, sárosak, főntartásuk drága, csak kis forgalmu utcákra alkalmazandók. A kőburkolat nagy ellenálló képességgel és tartóssággal bír, főntartása könnyű és gazdaságos, rajta por alig képződik. Nagyforgalmu közlekedő ereken, hol a zajtól el lehet tekinteni, igen alkalmas burkolat.

A faburkolat zajtalan, nem sikos és jól kezelve, nagy forgalmat is elbir.

A tömörített, öntött és hengerelt aszfalt a higiénia szempontjából *kiváló tulajdonságokkal* bír, könnyen tisztítható, javítható, rugalmas, zajtalan, portalan. Ahol a forgalom nem túlságos nagy, kiválóan ajánlatos.

Mindezeket egybevetve, a higiénia és a forgalom igényeit szem előtt tartva, az aszfaltburkolat az, mely egy modern város burkolásának céljaira legjobban megfelel.

Hogy az aszfaltburkolat nagyobb teherbírási képességgel bírjon: az aszfalt fizikai és kémiai tulajdonságaira, a bitumen helyes megválasztására, a burkolat alapozására és előállítására kiváló gond fordítandó.

Ily módon az aszfaltban ideális burkolatot nyerünk, melynél a magasabb előállítási költség a lényegesen alacsonyabb fenntartási költségben jelentékeny megtérülést talál.

A külföldi — nyugateurópai — városok főbb utcaikat kivétel nélkül aszfalt (vagy egyéb bitumenes) burkolattal látják el. Hazánk nagyobb városai is igyekeztek e teljeseen bevált és elismert jó burkolattal ellátni utcaikat.

Az 1908. évi statisztikai adatok szerint hazánk nagyobb városainak burkolati viszonyai a következők:

	Összes kocsi burkolat	Aszfalt kocsi burkolat	Egységár 1 m ² -re
Budapest	4.755,352 m ²	441,483 m ²	11-15 K
Arad	2.808,962 „	127,842 „	11- K
Veszec	260,050 „	79,603 „	11-60 K
Kolozsvár	286,100 „	75,178 „	12- K
Pécs	186,200 „	72,000 „	12- K
Szabadka	201,475 „	49,964 „	12- K
Temesvár	619,120 „	38,368 „	14-80 K
Szombathely	201,705 „	33,924 „	11-50 K
Eger	1.450,44 ^{*)} „	33,224 „	13- K
Nagyvárad	433,755 „	32,939 „	10-12 K
Ujvidék	141,996 „	26,760 „	12- K
Marosvásárhely	34,584 „	25,934 „	11- K
Győr	159,940 „	16,440 „	10-11 K
Pápa	134,586 „	15,282 „	12- K
Szeged	90,500 „	15,000 „	13- K
Pozsony	744,472 „	13,918 „	16- K
Besztercebánya	91,835 „	12,193 „	11- K
Esztergom	114,403 „	6,156 „	11-80 K
Miskolc	242,114 „	6,125 „	— K
Karacz	28,500 „	6,000 „	19- K
Kassa	388,900 „	6,000 „	13- K
Debreczen	304,185 „	5,665 „	13- K

Eszerint Debreczen az aszfalt kocsiburkolat mennyiségét tekintve, a magyar városok között a 22-ik helyen áll.

A magyar városok szükségletének kiaknázása céljából a három számba vehető hazai aszfaltgyár, u. m.: a Magyar aszfalt r.-t., a Magyar—horvát aszfaltipar r.-t. és a Neuschateli asphalt Co. budapesti telepe kartellre léptek egymással és versenytárs

nélkül állván a piacon, kizsákmányolják a magyar városokat.

Arad városa már meg is kísérelte a honi társaságtól, való szabadulást és arra kérte a kormányt, hogy külföldi olcsóbb vállalatot bízasson meg aszfaltozási munkálatokkal. A felirat eredménye még ismeretlen, de Arad város példája feltétlenül követezőre méltó: az egészséges verseny feltétlenül jobb és olcsóbb munka eléréséhez vezetne.

Ha a hazai városok aszfalt kocsiburkolatainak egységéről tekintjük, az négyszögméterenként a következők:

1908. évben legmagasabb volt az egységár	
Karczagon	19 — K
Poszonyban	16 — K
Temesváron	14-80 K

legalacsonyabb volt az egységár

Losonczen	8. — K
---------------------	--------

Téhat az átlagos egységár 13-50 korona.

Összehasonlításképpen közöljük a többi hazai burkolatnemek átlagos egységárait:

Gránitkocka	14-50 K
Bazaltkocka	13-90 K
Keramit	12-56 K
Bazaltfejkő	9-75 K
Trachitkocka	9-50 K
Gránitfejkő	8-20 K
Trachitfejkő	7-75 K
Makadam	5-30 K
Trachittermészkő	4-50 K

Ez összehasonlításból látható, hogy az aszfaltburkolat egységára alacsonyabb, mint a gránitkocka és bazaltkocka burkolat egységára.

Főntartási költsége pedig valamennyi burkolat között a legalacsonyabb.

A helyes burkolási politika elveit városunkra alkalmazva s a közegészségi, közlekedési és pénzügyi szempontokat éként egyaránt mérlegelve megállapíthatjuk, hogy helyes burkolási politika akkor követünk, ha a burkolási szabályrendeletben I. osztályúnak jelzett utcáinkat teljes szélességükben aszfaltburkolattal, II. osztályu utcáinkat kiskőburkolattal, esetleg valamely kipróbált bitumen-burkolattal, III. osztályu utcáinkat az előbbi, régi burkolatok felbontása folytán kikerült jó kőburkolattal látjuk el.

Ily módon megtudjuk kötni a mi poros talajunkat, s por elleni küzdelmünk sikerrel fog járni.

Es lymódon városunk ismét egy hatalmas lépést tesz az irányban, hogy elfoglalja azon helyet, melyet lakosainak számánál, nagyszámu intézményeinél fogva és kulturális jelentőségét tekintve is el kell foglalnia.

A debreczeni színházról.

— Irta: **Koncz Ákos.** —

Szomorú dologról számolunk be ezen rovatban. A debreczeni színház válság előtt áll.

Válságba jutott az a színház, melyről mindenki azt hitte, hogy nemcsak fényes megélhetést ad az igazgatónak, hanem oly jövedelmet hoz, amelyből a legjobb művészi erőket is tisztesen lehet fizetni.

Ugy látszik, hogy a debreczeni színház ezen jövedelmezősége átment a köztudatba és éppen azért a

minden oldalról megterhelt város nemrégén megszűntette a szubvenciót, ellenszolgáltatásként azonban a helyáratat mérsékelten felemelte.

Az idei színházi szezon megkezdődvén, a bérletek jól sikerültek. Valahol azt olvastam, hogy a bérletekből 96,000 koronának kell befolyjni. Ezen kívül a színház majd minden este megtelik közönséggel és igen ritka előadás az, amelyen ne kellene beállítani az engedélyezett pótzsekket.

Es mindezeknek dacára: a színház, illetve annak igazgatója, a vérbeli művész anyagi zavarokba jutott ugy, hogy a színház igazgatásával járó kiadásokat nem tudja fizetni.

Nagyon természetes, hogy egy anyagi gondokkal megterhelt igazgató, aki a bohém világban él, még a legjobb akarata mellett sem képes kifogástalan művészi erőkket ellátni a színházat. Erznie kell ezt *Zilahy Gyulának* is, akinek volt már olyan társulata, mely tökéletes előadásokat produkált, éreznie kell ezt már azért is, mert *Zilahy Gyula* a Nemzeti Színháznak volt egyik erőssége, annak fénykorában és napról-napra látta azon eszközöket, melyekből a színházlátogató közönség osztatlan meglegedését meg lehet nyerni.

Egyesek azt mondják, hogy *Zilahy Gyulát* a mostani nehéz pénzügyi viszonyok döntötték anyagi romlásba. Es talán igazuk is van részben, mert röviddel ezelőtt *Zilahy Gyula* még eleget tudott tenni kötelezettségeik és a válságba csak akkor jutott, mikor hitelezői minden oldalról egyszerre támadták meg. A válság bekövetkezett mi is a rossz pénzügyi viszonyoknak tudjuk be, mert ha *Zilahy Gyula* tisztességes kölcsönhöz juthatott volna kedvezőbb pénzügyi viszonyok közepett, bizonyára teljesíthette volna kötelezettségeit, annál is inkább, mert ugyan van-e olyan színházigazgató, aki minden kiadását készpénzzel fizetné. Ilyen csak az álomországban van, de nem a világot jelentő deszkák birodalmában.

Nagyon természetes az is, hogy amint megkondukt a válság vészharangja, a közönség egyrésze hangos kifejezést adott elégedetlenségének az előadásokat illetően is. Mindenütt, de nálunk Debreczenben a bajokkal küzdők embereket nem pártolják, de a reárokot dicsősgét is leszedik róla. Nálunk a *vagyon*, a *mammon* az ajánló-levél, egyéb érdem nem jön számításba. Tapasztalhatta ezt a szomorú igazságot *Zilahy Gyula* is, akit hozsánával fogadott annak idején a debreczeni közönség; most azonban, midőn végzte fizetési zavarokba kergette, alig talál támogatóra és ma már nemcsak szegénységét velük szemére, hanem kikialtják az ország legrosszabb színház-igazgatójának és én csak azt várom, hogy mikor fogják *Zilahyt* rossz színészek elmondani.

Senki se gondolja azonban, hogy én *Zilahy Gyulát* minden tetteben védelmezni akarom.

Nem védem adminisztratív képességét. *Zilahy Gyula* egy melegsívű, áldott lelkű, jó ember, aki hajlik olyanok szavára és tanácsára is, akik neki éppen nem jó emberei. *Zilahy Gyula* művész, de nem számító ember, egy minden ízében igazi magyar nemes, aki a pénz értékét nem ismeri. Ha színész marad és nem vágyik az igazgatói babérok után, ha *Zilahy Gyula* rendezett viszonyok között él, nyugodt életű ember volna, művész neve folyton emelkedést mutatna, így azonban feláldozta vagyonát, nyugalma és most mint vádolt áll a nagy közönség előtt. Adminisztratív képességének hiánya azután — különösen az újabb időben — valóban meglátszott társulatán, melynek kevés művésztalaja és még kevesebb fegyelmezett tábora van. E tekintetben azonban

a színügyi bizottság is hibázott, mikor csak szorgalmazta, de az igazgatóval be nem töltötte a hiányos szerepköröket. Ha erősebben lép fel a színügyi bizottság és nem enged egy jótányit sem a szerződés pontjaiból, *Zilahy Gyula* kénytelen volt volna azoknak eleget tenni. Annyi bizonyos, hogy a szintársulat gyöngye, különösen a férfi szerepek várnak cserére. A női tagok között a tünémenyes hangú és páratlan eleganciájú *Zilahyné*, a mindig kedvesen és nagy tudással játszó *Borbély Lili*, a *bájos Vajda Ilonka*, a *művészelkü Halassy Mariska* diszei a társulatnak; a többi női és férfi erők azonban sablonosak, mindig egyformák és kedvetlenül játszanak, ambíció nélkül, kivéven egy-két elsőrangú szerepet betöltő színészt. Ennek oka pedig az, hogy az igazgató zilált anyagi viszonyai közepelt nem tud magasabb fizetéssel szerződtetni nevesebb színészeket. Pedig a jó előadás külső eszközei megvannak a debreczeni színháznál. A legtöbb előadás rendezése kitűnő, művészi talentumra valló, a díszletek szépek és tetszetősek, csak a *lélek* hiányzik sokszor a színpadról, már pedig enélkül nincs s nem lehet jó előadás.

De menjünk tovább. *Zilahy Gyulát* nem vádolt-hatja senki azzal, hogy meg nem szerzi a legnagyobb áldozatok árán is a legújabb darabokat. A közönség győreszének tetszenek az új, leginkább kaviár ízű darabok, a másik rész azonban, aki a fehérestek után áhítozik, jobban szeretné, ha tartalmasabb darabokat látna. Egyszerűen *igazgató*nak lenni nehéz hivatal, mert ezer és ezer különböző igényt kell kielégíteni. Nem egyszer láttam, hogy Shakespeare előadásokon kongott a nézőtér az ürességtől és a páholyokban az egész előadás alatt csevegtek és egyáltalában nem voltak a legtöbben kíváncsiak a halhatatlan brit óriás nagy igazságaira. Azt is halljuk eleget, hogy ma már kevés egy színház Debreczenben. En azt mondom, hogy nagyon elég egy is. Bizonyítom azzal, hogy bérletszünetes előadások alkalmával üres a színház, nézőtér és páholyokat az igazgató gavallérságából ingyen helyekhez jutott közönség tölti be. Hol vannak ilyenkor a két színházat kívánók, a páholyok után esengők és a művészetért, színházért *szóval* lelkesedő s a bérletekből kimaradt közönség?

Zilahy Gyula azonban, mint ember és mint az ország élő művészeinek egyike, megérdemli, hogy azok, akik ügyével foglalkoznak; úgy oldják meg a nehéz kérdéseket, hogy a tapasztalható bajok egyszert orvoslást nyerjenek, másrészt *Zilahy Gyula* is egyéni értékének sértele nélkül kerüljön ki a hinárból. A kibontakozás módjára nézve én nem nyilatkozom, mert nem ismerem töviőről-hegyire a nagy bajja mérté-ny előzményeit, se azon kulissza titkokat, amelyeknek nagy része van abban, hogy *Zilahy Gyula* az anyagi romlás szélére jutott.

A *művészet*et becsülik meg azok, kik nem engedik elesni a nagy művészt, hanem oly módot találnak megmentésére, amely önértéket nem fogja sérteni és neki tért ad, hogy művészetében továbbra is gyönyörködjen.

J gazdasági ismétlő iskolák egye- sítése.

Irta: Dr. K. Tóth Mihály.

Városunk törvényhatósági bizottsága, pár év lőtt, a törvényeknek megfelelő két gazdasági ismétlő-

iskola felállítatásához százezer koronát szavazott meg.

Az egyiket felépíttette és felszerelte öt évvel ezelőtt, a mikepéresi utfélen, mintegy 56 ezer korona költséggel, két tanerőt az iskolához az állam nevezett ki és fizet, 1908-ban az iskola megnyílt azokkal a 12—14 éves tankötelesekkel, kik felsőbb iskolába, vagy kereskedelmi és ipari pályára nem léptek.

A második gazdasági iskola 1909-ben kezdte volna meg működését; a tanerők ki is nevezettek. A város kiszakított az iskola részére 20 hold földet a városi szegényház mellett, gondoskodott lőről, kocsiról, tehénről stb. és gazdasági eszközökről. De iskolájá mind e mai napig még nem épült, mert nincs rá elég pénz: 70—80 ezer korona. Az építési tervek is több, mint egy év óta pihennek a miniszterium illetékes ügyosztályában.

Ez alatt a pár év alatt, az állam által a személyi kiadásokra fordított tekintélyes összegeken kívül, a város évi 5—7000 korona kiadás mellett 40 hold föld jövedelméről mondott le e két iskoláért.

Az eredményt azonban haszlatlan keressük. Nincs rá sem erkölcsi, sem fizikai erő, mely e két iskolát benépesítse, eredményes munkát kifejtő, kulturális és közgazdasági tényezővé fejlessze. *Nincsenek növendékei.* Beiratkozott 160—200 fiu., 280—380 leánynövendék. Csoportokra osztva feljár közülök 12—20, de csak ideig-óráig. Addig t. i., míg vagy iparra, vagy kereskedésbe nem mehet, vagy ki nem jut a tanyára.

Azt nem vitatja, nem is vitathatja senki, hogy Debreczen rengeteg határával, lakossága tulnyomó részében földműveléssel, gazdálkodással foglalkozik. E tulnyomó s földbirtokokkal rendelkező osztály azonban gyermekéit a városban fennálló középiskolákba járattja 14—16 éves koráig. Majdnem kétezer azoknak a 12—14 éves tanköteleseknek a száma, kik a két főgimnázium, főreáliskola, felső leány- és polgári iskolákba iratkoztak. Másik kétezer nyi tankötelet találnak a különféle szak-, ipar- és kereskedelmi tanonciskolákban. A város területén az elrendelt összeírás szerint 12—14 éves, be nem iratkozott tankötelesek mindössze 175 fiu. s 221 leány találtattott. (A belterületen 14 fiu, 19 leány.) Ezek nagyrésze is foglalkozásban, kenyérkereső pályán, gyárakban van alkalmazva. A többi kint, a 160 ezer katasztrális hold területű határon (mintegy 1200).

Mi sem természetesebb, mint az, hogy a városi tanács, abból a tapasztalatból, hogy az összes gazdasági ismétlőiskolába kényszeríthető tankötelek elhelyezhető a már létező s fenntartott gazdasági ismétlőiskolában s abból az alkalomból, hogy a II-ik számú gazdasági ismétlőiskola eddig ideiglenesen használt tanterme most más célra vétetett igénybe: azzal fordult az állami iskolák gondnokságához, hogy miután az ismétlő iskolások számára elég egy gazdasági ismétlőiskola: *egyesítse a már kész iskolában a kettőt*, hol a kinevezett tanerők, helyes munkafeloz-

tással megtalálják a munkateret is, a tanhelyiséget is.

Helycselhető és minden esetre megszívlelendő javaslat. Nem visszaesés ez a kulturális haladás terén, hanem elmondhatjuk: Debreczen városi fejlődésével szükségképen beállított kénszerhelyzet. A városi lakosság természetes fejlődése utal a kereskedelmi és ipari pályára. A hivatásos gazdasági munkaerőt is napról-napra teljes elfogással fenyegeti s bizony Debreczen ma már nagy percentben gazdasági munkalényezőit nem saját fiai s leányai közül, hanem a környező vidék lakosságából verbuválva.

Magának a kérdésnek megoldása semmi nehézségbe nem ütközik. A miképerési útfélen a telep jó helyen, könnyen megközelíthető, lakott területen fekszik. Az ezen iskolára kötelezett növendékek hetenként hét órát tartoznak hallgatni. Ha kétszáz—négyszáz beírt növendékük lenne is, külön fiu- s külön leány, hetenként egy-egy napi foglalkoztatással, egy-egy tanteremre 25—40 növendék esik.

De tegyük fel, hogy tanteremre lenne szükség. Ott a hely s a felajánlott összegből még fentmaradt pénz. Tantermet, munkatermet lehet abból építeni, kellően felszerelni s azokban a szaktanerők tevékenységét úgy osztani be, hogy azok sem a munkatérben, sem állásuk mai jellegében rövidséget ne szenvedjenek. A két gazdasági iskolának egyesítése tehát előmozdítaná azt, hogy egy virágzó szakiskolánk lenne, melynek fejlesztését szívesen, örömmel eszközölnék az iránytadó körök. Búszkeségünk lenne ez az iskola.

De az előny ott is világosan látható, hogy a város tekintélyes anyagi megtakarításhoz jutna ez által, felszabadulna a 30 k. hold terület, melynek jövedelme holdanként 60—70 koronára tehető; nem kellene építenünk a mai drága és rossz pénzügyi viszonyok között 60—70 ezer koronás új iskolát, hanem, mint már előbb jeleztem, a meglévő 44 ezer koronából fejlesztենék a szükséghez képest 1-ső számú iskolánkat; nem kellene ideiglenes helyiséget adni, ami szintén, ha csak pár évet számítunk is, tekintélyes aldozat.

Ezek az indokok tették most aktuálisá a két iskola egyesítésének tárgyalását, felszínre hozatalát. Foglalkozzunk vele jóakarattal, ésszerűen, mivel már adatokkal rendelkezünk, mindkét iskolánkat ösmerjük.

— **Olvasóinkhoz!** Lapunk a mai számmal új köntösben és az eddiginél díszesebb kiállításban jelenik meg. A füzetet olvasóink és előfizetőink minden hónap 1-én és 15-én kapják postán, nevükre címezve. A törvényhatósági bizottsági tagok lapunkat, mint eddig, teljesen ingyen kapják. Nem bizottsági tagoknak a lap előfizetési ára évenként 6 korona; egyes számonkint 10 fillér. Az előfizetési pénzt és a hirdetésekkel, valamint a reklamációkat kérjük lapunk kiadóhivatalába: „**Debreczen sz. kir. város könyvnyomda-vállalatába**” küldeni.

DEBRECZEN MŰLTJÁBÓL.

Debreczen és a zene a multban.

Írta: **Horpay Gábor.**

Kálvin, a nagy reformátor, hogy a zabolátlan erkölcsű genfieket megfékezze, s hogy őket megtanítsa az eredeti tisztaságra visszavitt keresztény tanoknak külső életmódjukkal is tartalmat adni, egyéb intézkedések között a világi hatóság útján eltiltatott mindenféle zenét, táncot és mulatságot.

Aki annak a kornak s főleg Genf lakosainak erkölcsi züllöttségével nincs tisztában, azonnal kész a szigorú ítélettel: *Kálvin* zarnok volt.

Nem volna helyénvaló, de egyáltalán nincs is szándékunk *Kálvin* intézkedéseit sem pártolni, sem kárhözlatni, itt pusztán annak folytán kell rá s kora viszonyaira legalább futólag reámutálni, hogy megérthessük annak a szinte zordon kálvinista felfogásnak az alapját, mely csaknem a legújabb időkig nem tartotta összeegyeztethetőnek a zenét, táncot s más efféle zajos mulatságot az igazi keresztény élettel, de amely teljességgel nem hitbeli kérdésekben gyökerezik, hanem egyszerűen *Kálvin*, egy város lelki ujjíteremtése körül alkalmazott rendszerének és vaskövetkezetességgel végrehajtott eszményi egyházpolitikájának a következménye, amely aztán, hogy elfogadásra talált más országokban s így hazánkban is, az csak a viszonyok kedvezőségének köszönhető.

Háborus idöket élt abban az időben Magyarország s a háborúval kapcsolatban levő fejtelenség, zűrzavar, anyagi és erkölcsi züllöttség dúlták a hont, amikor a kálvini tanok terjedni kezdtek hazánkban. Azok a magyar reformátorok tehát, akik a genfi nagy reformátor eredményes munkáját s annak áldásos hatását látták, önkéntelenül is a kálvini következetes rendszert igyekeztek meghonosítani hazánkban is, mint ahol — ha valahol — a legnagyobb szükség volt a rendre s ami a legfőbb, a lelki egyensúlyra.

Egészen természetes tehát, hogy amikor a szomorú, válságos körülmények miatt különben is megszűnt országszerte a vigasság, elnémult a mulatsárlármája és amikor tiszteletes uraimék bójótt prédikáltak a jámbor hiveknek és szüntelen való könyörgésekben kérték vala a mindenek Főgondviselőjét, hogy haránita el a nemzet fejeiről a fegyverek veszedelmét és szabadítaná meg a magyart a töröknek, németnek igájától, az akkori emberek lelki állapotának megfelelő és lelki szükségleteit épen komolyáguknál fogva kielégítő szigorú kálvini tanok meghódították a lelkeket s a helyzet hasonlósága folytán főleg a szigorú erkölcsi elvek gyakorlati alkalmazása jutott jelentékeny szerephez.

Ezek előrebocsátásával, hogy Debreczen, a kálvinisták ősi Rómája, ebben a tekintetben is méltó akart lenni ama nagy misszióhoz, amelyre a fejlődő kálvinizmus életében predestinálva volt, mutatja az a határozat, amely 1610-ben már *réginék* mondja a táncnak és hegedülésnek, implicite tehát a zenének tilalmát, amint azt olvashatjuk a város régi jegyzőkönyvében: „Anno 1610 In Congregatione deliberatum est per Senatum: Mivel az Ur Isten még az oszlott közülünk le nem vette, hanem napról-napra nevededik, a táncolást pedig elkezdtek sok rendbeliek a régi tilalom ellen, annakokáért valamig az Ur Isten csendes állapotot nem hoz és a Tanács végzéséből

meg nem engedi: senki táncolni ne merjen és hegedülni, táncolni és virginalni. Ha a gazda vagy itt való emberrel hegedültet vagy másunnán hoz, a gazdát, amely hozzá és hegedültet vele, bíró uram afféle hegedültöt gazdát tizenötödnápig vettesse fogságba, és ott tartassa, a hegedüst is vigyék a kézi kalodába”.

Hogy az említett régi tilalom melyik esztendőből való, biztosan meg nem állapíthatjuk, annyi azonban bizonyos, hogy nem enyhült a zene iránti hangulat a későbbi időkben sem. 1636-ban 12 forint büntetés terhe alatt tiltja meg a tanács a táncot és mindenféle muzsika használatát, amit aztán mindig a gazdára róttak ki s a főbírónak kellett behajtásáról gondoskodni: „Anno 1636. Choraë et musicurum indrumentorum usus iterum interdictur sub poena flor. 12 hostipi infingenda et per Judicem exigenda”.

De legtöbb baja volt a zenélés tilalmozó tanácsnak a diákokkal, akik nem egyszer kedveskedtek a kollégium egyik főkormányzó és fentartó testületének, a városi magistratusnak, az éjszakai mulatozás s a zenélés kettős tilalmának megszegésével az éjjeli zenék romantikáját fenntartandó az utókor számára, de akik aztán cselekedetükhöz méltó büntetésben is részesültek: „Studiosi, quos nocturno tempore Dominus Index ex eo, quod choraës et musicas cebrabant in civitate, capere fecit, poenam facto condignam hant”.

Ezért aztán a Tanács az általa 1657-ben készített iskolai törvényekbe külön paragraphusba (10. §.) tette: „Mindenféle Musica a Scholaból poenitus interdictur, tollatassék”. (Lásd Révész Imre: Figyelmező 1874. évf.)

Nem enyhült a zene iránti táplál. ellenszenv a későbbi időkben sem, s míg a XVIII-ik században a *műveltség* magasztos főként „álló”-nemzetek egymástól szülték a zene világhírű mestereit, addig Debreczenben a „Tiszteletes Tanács”, mely századokon keresztül drákoí szigorral szerzett érvényt a táncot és zenét tilalmozó határozatainak, még 1719-ben is a következő ékes példáját mutatta szigorú erkölcsi felfogásának: „Causa Fisci contra Stephanum” Hatházi. Hogy tilalom ellen hegedült, másokat gonoszra ingerlett, veretessék ki a városból. Deliberatum. Hegedüje Furatossal az Farán töretessék össze, többször peng ne cselekedgye”.

Ilyen körülmények között nem csoda, ha elnémultak a zene hangjai Debreczenben s bizony sokáig tartott, amíg megtört a zord felfogás jege és eljutottunk odáig, hogy a zene, mint az emberi léleknek legszébb és legfelségesebb szórakozást nyújtó művészet megtalálta Debreczenben is azt a helyet, amely az emberiség haladásának fokmérőjeül tekinthető művészetek között azt megilleti.

Ha zord volt hát a felfogás és vallásérkölcsi szempontból bizonyos ellenszenv volt tapasztalható a zene iránt a debreczeni tanács részéről a multban: annál örvendetesebb és minden tiszteletünkre érdemes ugyanannak a debreczeni tanácsnak az a buzgósága, amellyel a jelenben a zene ügyét nemcsak erkölcsileg, hanem anyagilag is a leghathatósabbán felkarolja, jelezve mintegy ezzel is Succedunt voti, veteres migrate coloni!

Szabászati tanfolyam

az I. sz. gazdasági ismétlőiskolában.

Rövid jelentés tudatja a városi tanáccsal, hogy az I. számú gazdasági ismétlőiskola vezetői által, a vallás- és közoktatásügyi miniszterium által engedélyezett nyolc hetes női szabászati tanfolyam nyilvános záróvizsgája december 21-én szép sikerrel megtartott.

Ezen a tanfolyamon 31 nő vett részt és nyert kiképzést a módszeres női- és gyermekruha szabás- és varrásban s ezáltal 31 szegény család jutott olyan értékes gyakorlati ismerethez, amelyre minden nőnek szüksége van a mai gazdasági viszonyok, a minden társadalmi osztályt sújtó drágaság közepett.

Szinte csodálkozunk a jelentés azon részén, hogy a 31 résztvevő legnagyobb részt már családjára, tehát felnőtt, háztartásbeli nő, ki külső kényszerítés, rendőri közbeavatkozás nélkül meg, keresi fel azt az iskolát, hova az épen köteles ifjakat alig lehet a legszigorúbb rendőri segédlet mellett is behajtani.

Ez nem iskola, — mondják sokan. — Ez tanfolyam volt. Gyakorlati, értékes, kerestetforrást nyújtó, vagy kiadást megtakarítani segítő tanfolyam!

Igaz. De épen ilyen gyakorlati, értékes, kerestetforrást nyújtó, felesleges kiadást megtakarítani segítő tanfolyam az *egész gazdasági ismétlőiskola*, hol, ha megismételnek is egy kis írást, számolást: a főszület végre is azoknak a gazdasági ismereteknek elsajátítására fektetik, melyeknek fiú- és leány növendékek legtöbb hasznát látna felnőttébb korában. Hogy mégis iszonyodnak, hogy csak kényszerrel lehet egynehány fiút, leányt az ismétlőiskolába vinni: oka nagyon közfelékvő.

A módosabb család gyermekei a középfokú iskolák alsó osztályait tömők, honnan két-négy osztály elvégzése után kikerülnek minden gyakorlati ismeret nélkül.

A szegényebb család alig várja, hogy fia, leánya keresethez jusson. Kergeti a szivargyárba, kefégyárba stb. És dacára annak, hogy például a női kézimunka a népiskolának is tananyagja: akárhány leánygyermek nő fel s kerül egy a háztartásba, hogy tű, cérna soha nem volt a kezében.

Méltányló elismeréssel jegyezzük azért fel itt az I-ő számú gazdasági ismétlőiskola vezetőjének, *Juhász Józsefnek* és munkatársainak törekvését. Az az ifjú nő, kinek gyermekkorában nem volt módja, hogy a háztartásban oly nagy kiadásokat képviselő női kézimunkát elsajátíthassa, igazán értékes, magára, gyermekeire, családjára hasznos ismerethez jut az ilyen tanfolyamon. Öntudatra ébredt. Erzi, hogy az a kevés, mit a család fentartó, vagy esetleg ő maga másnemű foglalkozással keres, nem biztosítja őt a nélkülözéstől. Míg gyermekeinek egy darab ruhája, vagy saját kisebb ruhadarabja, otthon elkészítve, félkiadást kímél s takarít meg a család javára.

Meg kell itt említenünk azt is, hogy az I. számú gazdasági ismétlőiskolának 600 koronát engedélyezett a vallás- és közoktatásügyi miniszter, hogy felnőtték téli foglalkoztatásához (kosárkötés, seprőkötés stb.) anyagot szereztesse be. Ezt a tanfolyamot is sokan látogatják az idén ugy, mint tavaly s ha egy-egy tanfolyam évenként csak 8—10 embernek ad is módol arra, hogy téli kerestetforráshoz jusson: már akkor is gazdagon nyeri vissza az ösztársadalom az ezen tanfolyamokra fordított áldozatot.

Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal:

Városi könyvnyomda-vállalat irodája.

DEBRECZEN, Kossuth-utca.

Megjegyezzük, hogy az iskola ez évi második szabás-varrási tanfolyamának vizsgáján, december 21-én a kir. tanfelügyelőség is képviselve volt s megjelent azonban dr. Tóth Mihály tanácsnok is, ki az eredmény fölött a legnagyobb elismerését nyilvánította.

RÜLÖNFÉLÉK.

— **Hány háziállat él a földön?** Az Egyesült-Államok földművelésügyi minisztériumának statisztikája szerint ezeröttszáz millió háziállat él a földön, tehát körülbelül éven anyyi, ahány ember. Ezek közt ötszáznyolcvan millió tehén, kilencvenöt millió ló, kilenc millió szamár, hét millió öszvér, két millió teve, huszonegy millió bivaly, száz millió kecske, százötven millió disznó és kilencszázezer szarvas van. Az állatállomány birtokosai közt az Egyesült-Államok állnak első helyen, ahol ötven millió disznó és körülbelül ugyanannyi ló él, utána pedig Oroszország következik. A marhaállomány birtokosai közt Ausztrália áll első helyen, utána Argentína következik, a kecskéké közül pedig Indiában van a legtöbb. A szarvasmarhaállományban általában véve India a leggazdagabb, mert hetven millió ökrre és zebrája van.

— **A diadalmas mozi.** Csongrád városa mozit állított föl. Városi pénzen, városi haszonra. Azok a konzervatív, kemény koponyájú városatyák, akik írtnak mindentől, ami nem tartozik a szorosan vett mindennapos élethez, egyszerre meghódítottak a diadalmas mozi előtt. Nem azért a kulturértékért, amelyet képvisel, azért a vonzóért, amellyel magához huzza ellenállhatatlan erővel azt, aki egyszer látta, hanem a dolog gazdasági jelentőségéért, amely a leg-hódítóbb vonása ennek a zseniális találmánynak. Hiszen éppen itt akad meg más, amelynek kulturális értéke nagyobb, mint a mozié. Hiába vontatja föl deszkáira hus-vér művészetét a színház, hiába tapasztalnak dörögve forró, diadalmas estéken által csarnokában, a fűrgő mozi a maga bódéjában több embert forgat, több pénzt, több jövedelmet. A mozi a művészetek rikkancsa, amely rikoltozva, nagytuva, tulozva beszél s harsogva szól a tömegek tömegével. Kellemetlen az arisztokratikus lelkű embernek, de aki az életet szereti, be kell, hogy fogadja. Demagóg gesztusaival kitor a száztornyú városok falai közül, végigszáguld a nádtesős falvakon, csöndes, maradi, álmátag városokon, elviszi oda az élet elhagyott színeit, sohasem látott, tulzott arányait, s a szegény, egyszerű emberek szeme elé hengergeti, akik kénytelenek meglátni ezeket a dimenziókat, ha százszor is nincsenek látásra, nézésre berendezve. A mozi, tehát diadalmas futással száguld tovább, meg tovább, beveszi a legerősebb maradásig várát is. Intézmény lesz, belekapcsolódik a vidéki városok gazdasági életébe. Mert hasznalható. És konstatálnunk kell, senki sem viszi oda sirva a garasait, mert a kacagással, csodálkozással megtöltött felóra megéri azt a husz fillért, amelyet a mozi-rikkancs tenyerébe hullat a sáros utcák, görbefealu viskók gubás-sapkás fia. A csongrádi diadal egy kissé kulterdiadal is. Mert a városbölcsék bizonyára bele-bele csusztatnak-csempésznék egy-egy darab igazságot is az elnagyolások, tulzások, rikkító gesztusok közé. A csongrádi városi mozi kulterpalota kicsiben, amely életet lehel, változatosságot visz és ami fő — gazdagítja a városi pénztárt.

— **Női „városatyák“.** Ez a típus nálunk még ismeretlen, habár a nők szava, közvetve, gyakran döntő sulyal bír, a suffragettek klasszikus földjén azonban már annyira vitték Anglia akarakterös hölgyei, hogy több, kisebb-nagyobb város vezetését közvetlenül is női kezek irányítják. Ha hinni lehet egy angol folyóirat erre vonatkozó cikkének, a nőnemű városatyák egyszerű hozzáértéssel töltik be felelősségteljes tisztüket és elő cáfolatai annak a balhiedelemnek, hogy a nő nem állja meg helyét a közélet göröngyös mezején. Walesnek egy kisebb városában a város kormányzását teljesen nők intézik, amely hivatalba a férfiak szavazása révén jutottak, ami mindenesetre a szépnem uralkodásra teremtett szellemének előítéletlen elismerése. High-Vycombe nagy népszerűségének örvendő tanítónője és vezetője, miss Dove pedig óriási szótöbbséggel választott meg polgármesterre és nehéz feladatának kitűnően meg is tud felelni. Ezelőtt két évtizeddel már asszony volt irányítója Aldeburgh város kormányzatának, mert bár Mrs. Garrett Anderson nem volt népszerűnti polgármestere a városnak, de áldásosan befolyt annak ügyeire. Ez a kiváló asszony az emancipáció lelkes harcosa, nagy tisztelőtlen részesült mint tudós és orvos és Aldeburgh sok reformot köszönhet az ő utasításainak úgy higienikus, mint közgazdasági téren. Hasonló pozícióra tett szert Mrs. Lees Oldhamban, aki egész vagyonát városa rendelkezésére bocsátotta. De nemcsak adományai tüntették el a szegénységet a Lancashire grófságban levő és gypjuszővő iparú nevezetes városokból, hanem áldásos tevékenysége is, amellyel humánus intézeteket, mint csesemő-otthont, több iskolát, szegényházat és aggok otthont alapított. Működése óriási népszerűséget biztosított neki, úgy, hogy amikor egy év előtt polgármesterre választották, ez a kitüntelő bizalom senkit sem lepett meg. Egy másik eset a miss Philippa Morgané Breconban, akinek befolyásai és képességei előtt színlén kalapat emeltek a teremtés urai és akil, bár nélkülözhetetlené tette magát éles észével, úgy, hogy minden fontosabb kérdésben kikérte tanácsát, mégis nehezen lehetett megnyerni ahhoz, hogy a nagy nyilvánosság előtt is elfogadja a „városatyá“ hivatalát. A nőkormányzat terén azonban mégis a Lincolnshireben levő Boston városa vezet. Itt az összes adóhivatalnok, takarékpénztári tisztviselők, az anyakönyvvezető, iskolaszéki tag, könyvtárkezelők, sőt néhány rendőrtisztviselő is, a női nem szoknyás képviselője. És a bostoni polgár nagyon meg van elégedve női tisztikarával, mert azt mondja, hogy ezek hivatalos órák alatt nem mennek a sörházakba, a felelkek udvariasabbak és sokkal kötelességtudóbbak, mint a férfiak.

HIRROVÁG.

— **Újévi tisztelgés.** Az újév napján a városi tanács és tisztikar tisztelegni fog a polgármesternél. Ez alkalommal az üdvözlő beszédet Körner Adolf polgármester-helyettes, főjegyző fogja tartani.

— **A főszámvéző állapota.** Nagy József városi főszámvéző betegségeből felépült és néhány nap mulva átveszi hivatalát.

— **A DMKE és AGE épülete.** A DMKE és AGE egyesületek internatúsanak építése a Kossuth-utca végén, a Bocskai-téren már megkezdődött, a hely kitűzése után a földmunkálatok igen szépen haladnak,

ugy, hogy a jövő év tavaszán és nyarán teljesen elkészül s az új iskolai évben átadható lesz neves feladatának. Az épület magyaros. Egyszerű, de impozáns benyomást tesz, különösen kellemes hatással fog birni az, hogy ez a kétemeletes középület park közepén fog állani. Egyelőre 200 növendék befogadása tervezetlik, közép- és főiskolai hallgatók lesznek a lakói, de később ezek száma 300-ra lesz felemelve. Az internátus belső helyiségei a modern követelményeknek megfelelően készülnek, tágas háló-termek, világos szobák, fürdővel, vízvezetékkel, villanyvilágítással, központi fűtéssel lesznek felszerelve. Hisszük, hogy ez a szép kulturintézményünk országosért ki fogja vinni magának a bizalmat, az előismerést.

— **Csóka Sámuel tízéves jubileuma.** *Csóka Sámuel* tanácsnok tíz év óta vezeti az adóügyosztályt, melynek tisztikara most tisztelete jeléül díszes albumot nyújtott át az ünnepeltnek. A magunk részéről mi is szívesen üdvözlöjük tisztársunkat, azt kívánvau, hogy még sokáig dolgozhassék a város javára és mindnyájunk örömére.

— **Tanítók gyűlése.** A debreczeni tanjai állami elemi népiskolák tanítói december 28-án gyűlést tartottak a városházán. A tantestület iskolai ügyeket tárgyalta. A gyűlésen valamennyien megjelentek.

Szerkesztői üzenetek.

Valamennyi eddigi munkatársunknak. Felkérjük lapunk eddigi munkatársait, szíveskedjenek bennünket a jövőben is cikkeikkel támogatni.

R. Cs. V. Ipolyság. Sürgető leveled átadtam a nyomda-vállalatnak, amely bizonyára felvilágosítást ad az általa kívánt kérdésre. Beküldött cikked egyikét legközelebb közölni fogom.

F. Gy. Szatmár. Az új köntösben megjelenő lap a jövőben is szívesen várja munkásságodat.

M. M. Hódmezővásárhely. Legyűzhetlen akadályok állottak utamban és azért nem tehettem eleget kívánságodnak. Meg vagyok azonban győződve, hogy nélkülem is célt érsz abban a kérdésben. A jövő héten a miniszteriumban utána nézek ügyednek és az ügy mibenállásáról értesítlek.

P. S. Zombor. Mi van a lappal és miért késik első száma? Nem akarom elhinni, hogy az egész mozgalom csak szalmaláng volt.

R. S. Helyben. A beküldött cikket, — sajnálatomra bár, — nem közölhetem, mert először is későn érkezett, másodsor az a bizonyos ügy vizsgálat tárgyá és a vizsgálat befejeztéig ezen kérdésben sem védő, sem vádló cikket nem közlök.

— **Tartalom.** Olvasóközönségünközhöz. — Boldog újévet. Irta: Koncz Ákos. — „A város”. Irta: Kovács József polgármester. — Színházunk válsága. Irta: Dr. Tóth Mihály tanácsnok. — Népszámlálási adatok. Irta: Zöld József aljegyző. — A társadalom békeje. Irta: Koncz Ákos főlevéltáros, tb. tanácsnok. — Debreczen burkolási programja és a helyes burkolási politika alapelvei. Irta: Dr. Tatay Zoltán tb. aljegyző. — A debreczeni színház. Irta: Koncz Ákos főlevéltáros, tb. tanácsnok. — A gazdasági ismétlődésű egyesítés. Irta: Dr. Tóth Mihály tanácsnok. — Debreczen múltjából (Debreczen és a zene a multban). Irta: Herpay Gábor levéltáros. — Szabászi tanfolyam. Irta: Dr. Tóth Mihály tanácsnok. — Különfélek. — Olvasóinközhöz. — Hir-rovat. — Szerkesztői üzenetek. — Hirdetések.

23,730—24,328/1912. sz.

Versenytagyalási hirdetmény.

Debreczen szab. kir. város téglagyárában építendő erősebb égetésű zeg-zugos kemence építési munkáinak s klinker téglá gyártására szolgáló gépek szállításának és szerelésének biztosítására zárt ajánlati versenytagyalást hirdet.

A biztosítandó munkacsoportok következők:

- I. Gépészeti berendezés,
- II. Épület,
- III. Kemence.

A tervek a városi mérnöki hivatalban (Simonffy-utca 2/b) vagy Gálocsy és Bánó gépész-mérnökök irodájában (Budapest, VIII., József-u. 9.) a hivatalos órák alatt megtekinthetők s ugyanott a felvilágosítások megadatnak.

Ajánlat csak a város által kiadott költségvetési úrlapon s ajánlati lapon tehető.

A közszállítási szabály rendelkezései szerint kiállított és felszerelt ajánlatok lepecsételt, zárt borítékban „Ajánlat Debreczen szab. kir. városi téglagyárában tervezett építkezés (I., II., III.) munkacsoportjára” felirattal ellátva, 1913. évi január hó 28-án déli 11 óráig a polgármesteri hivatalban nyújtandók be.

Minden ajánlattevő köteles ajánlatának megfelelő 5% bánatpénzt készpénzben, vagy óvadék-képes értékpapirban 1913. évi január hó 28-án, délelőtt 10 óráig a városi házpitárnál betenni a s a letétjegyét ajánlatához csatolni.

A beérkezendő ajánlatok 1913. évi január hó 28-án, d. e. 1/2 12 órakor a városháza nagytermében nyilvánosan bontatnak fel.

Elkésve beadott, távirati, vagy utóajánlatok, valamint a közszállítási szabályrendeletnek meg nem felelő ajánlatok figyelembe nem vétetnek.

Az ajánlatok elbírálására a közszállítási szabályzat rendelkezése szerint történik.

Minden ajánlattevő ajánlatával a felbontástól számított hat hónapig kötelezettségben marad.

Az ajánlati nyomtatványok a városi mérnöki hivatalban a következő árért megszerezhetők s az összeg és postaköltségek előzetes beklüldése esetén megküldetnek. A tervek ugyanott a hivatalos órák alatt megtekinthetők:

1. Ajánlati úrlap . . . . . K 0.20
2. Költségvetési úrlap I., II., III. csoporthoz külön-külön . . . . . K 0.50
3. Szerződés az I., vagy III. csoporthoz külön-külön. . . . . K 1.—
4. Vállalati feltételek a II. munka-csoporthoz . . . . . K 1.32

Az összes ajánlati nyomtatványok: 5 korona 02 fillér.

A város fentartja magának a jogot, hogy a beérkezendő ajánlatok közül szabadon választhasson, vagy azok mellőzésével a munkákat más uton biztosíthassa.

Kelt Debreczen szab. kir. város Tanácsának 1912. évi december hó 23-án tartott üléséből.

A városi Tanács.

Debreczen szabad királyi város

világítási vállalata

városi üzlet Piac-utca 81. sz. alatt.

Elvállalja: légszesz és villamos vezetékek és felszerelések be-
rendezését világítási és ipari célokra. Gázkályháknaél és főzők-
nél az elhasznált légszesz legfeljebb egyharmadrész áru, mint
a tüzelés költsége. Szép és olcsó lámpák, csillárok és hozzá-
való felszerelések kaphatók. Szállit mindenféle dinamó gépeket
és villamos motóro- **pirszén (koks)** házhoz szál-
kat. — Elsőrendü **litva** olcsóbban

mint bárhol **porosz kőszén** megrendelhető a lég-
és tiszta : **szeszgyárban** vagy a
városi üzletben. Valamint épületek és favazak megvédésére való

fekete kőszén kátrány tetszés szerinti mennyi-
ségben. — Mindennemű

felvilágosítással szívesen szolgál az igazgató:

Debreczeni Jenő **gépész mérnök.**

Gyári telefon: 74.

Városi üzlet telefon: 90.